

MÜSLÜMAN KARDEŞLER'DE CEMAAT İÇİ İLK İHTİLAFLAR: HASAN EL-BENNA DÖNEMİ¹

Zehra B. GÜNEY*

Özet

Bu makale sınırları içinde cemaatin kurucusu ve ilk müridi olan Hasan el-Benna döneminde vuku bulan ve siyasi İslam ve ılımlı İslam arasındaki ayrışma noktasının da ortaya çıkmasına neden olan cemaat içi ilk kırılma hattına inilecektir. Ardından, doktriner bir kriz olarak da adlandırılabilen ve günümüze kadar sirayet eden bu ihtilafların hangi sebep ve olgulardan beslendiği sorgulandıktan sonra bu ihtilafların Benna'nın izlemekte olduğu dini ve siyasi çizgisiyle olan ilişkisi örneklendirilerek ele alınacaktır. Bu makalede Modern Selefi bir akım olarak ortaya çıkan Müslüman Kardeşler cemaatinin ilk dönem iç ihtilaflarına değinerek İslam dünyasının kendi içinde son yıllarda yaşadığı doktriner krizlerin ve parçalanmaların yanı sıra tekfirici gurupların ortaya çıkışlarına neden olan saikleri anlamak açısından biraz olsun ışık tutacağını umud ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Müslüman Kardeşler, Hasan el-Benna, Modern Selefilik, Cemaat içi İhtilaflar, Doktriner Kriz, Siyasi İslam, İlimli İslam.

THE FIRST INTERNAL CONFLICTS IN MUSLIM BROTHERHOOD: THE ERA OF HASAN AL-BANNA

Abstract

This article is trying to reach to the first root of breaking point into Muslim Brotherhood Community, which was the first separation happened during Hasan al-Banna's era and caused to the emergence of the political Islam and the moderate Islam in Muslim world. It can be called as well the doctrinaire crisis that thereatining recently the Muslim world. In other words, we are going to explain the reason of the conflicts in al-Banna's era and the criticism of those dissident groups about the community's political and religious stance toward the state issue while questioning the role and the effect of al-Banna as a leader of the Neo-Salafi community on those whole crisis. We are emitting to reach to the effect of this doctrinaire crisis happened at that time into the community on the raisment of Takfiri Group within the last few years which became the most important phenomena of Islamic world.

KeyWords: Muslim Brotherhood, Hasan al-Banna, Neo-Salafism, Disagreements into The Community, Political Islam, Moderate Islam, Doctrinaire Crisis.

* Öğretim Görevlisi, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi; Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü

¹ Bu makale, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi tarafından 14-17 Ekim 2014 tarihinde düzenlenen II. Ortadoğu'da Siyaset ve Toplum Kongresi'nde "Müslüman Kardeşler'de İç İhtilaflar: Hasan el-Benna'ya Yöneltilen Eleştiriler" adıyla sunulan tebliğin geliştirilmiş şeklidir.

Giriş

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin ilk lideri olan Hasan el-Benna döneminde vuku bulan cemaat içi kopuşlar hakkında akademik ortamlar dahil ülkemizde bir çalışma yapılmadığı gibi, o dönemde vuku bulan ve fikhi ihtilaflardan kaynaklanan bu kopuşların günümüzdeki Sünni buhranını tetikleyen bir doktriner krizin de ilk çıkış noktasını teşkil ettiği sorgulanmamıştır. Tekfirci gurupların da beslendiği bu buhranın temelinde yatan en önemli husus özellikle selefilerin kendi içlerinde yaşadığı fikri ve siyasi fikir ayrılıklarıdır.

Bu ayrılıkların ve ihtilafların neden olduğu kopuşların tarihi, cemaatin kurucusu Benna dönemine kadar dayanmaktadır. Cemaatin ilk *mürşid*'i (lider) olan Benna dönemine damgasını vuran bu çelişkiler cemaatin o dönemde ciddi kan kaybına neden olmuştur.

Bu makale, Hasan el-Benna'nın dini nazariyesi ve siyasi manevraları üzerinde durarak, onun siyasi İslam'a olan mesafesi ve duruşunu yeniden değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu değerlendirme yapılırken Benna döneminde cemaat içi gelişen hoşnutsuzlukların ve kırılma noktasının Benna ile ilişkisi sorgulanacaktır. Bu ihtilaflar, cemaatin teşkilat olarak yapısı ve işleyişi ile ilgili ihtilaflar ve cemaat içi fikri ihtilaflar olarak iki ayrı bölümlerde ele alınacaktır. Bütün bu kopuşların detayına inmeden önce bu kopuşların ortak paydasını zikretmek bu kopuşların genetik dokusunu bize açıklayıcı olacaktır. Bütün bu kopuşların temelinde iki ana etken yatmaktadır:

1. Benna'nın otokratik bir lider olması,
2. Siyasi İslam'a yönelik cemaat içi algı farklılığı.

Benna'nın otokratik bir lider gibi davranması cemaatin ilk kopuşlarını tetiklerken, günümüzde İslam dünyasını kasıp kavuran ve doktriner bir kriz olarak da adlandırılması mümkün olan siyasi İslam'daki algı farklılığı, ilk defa Benna döneminde ılımlı ve uzlaşmacı İslamcılarla siyasi İslamcılar arasındaki ayrışma noktasının da tarihi öncülü olmuştur². Şimdi bu iki etkenin bütün bu kopuşlara olan etkisini iki ana bölümde incelemek mümkündür:

Teşkilat Yapısı Ve İşleyişi İle İlgili İhtilaflar

Mısır'ın İsmailiyye kentinde 1928 yılında kurulan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin³ Şura Meclisi (daha sonraki adıyla İdare Heyeti/Yönetim Kurulu) 1933 tarihinde kurulmuştur. Bu meclis cemaatin

² Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, Çevr. İhsan Toker, Ekin Yayınları, İstanbul 2012, s. 336.

³ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve 'd-Dâ'ie, Dâru't-Tevzî' ve'n-Neşri'l-İslâmiyye*, Kahire 2001, s. 66.

bütün kararlarını alan ve kanunlarını çıkararak heyettir. Ancak son kararı cemaatin genel başkanı (Benna) vermektedir. Bu heyetin üyelerini sadece cemaatin ilk üyelerinden olmak şartıyla kendisi seçmektedir⁴ ve 1932 yılında getirdiği düzenleme ile bu meclisin yetkilerine sınırlama getirerek kendi yetkilerini genişletmiştir. Bunu kendisine olan güvenin cemaate hakim olması için yaptığını gerekçelendiren Benna, çoklu oy sisteminin cemaati parçaladığını savunmuş ve karar alma mekanizmasının tek bir kişide toplanmasının cemaatin idari yapısını kuvvetlendireceğine inanmıştır⁵.

Bu değişiklik cemaat içi ilk kopuşun yaşanmasından sonra yapıldığı için buna önlem almak için yaptığı düşünülmektedir. Bu ilk kopuş cemaatin İsmailiyye şubesinde vuku bulmuştur. Hasan el-Benna'nın hatıratında *İlk Fitne* olarak ele aldığı bu olay 1932 yılında cereyan etmiş ve her ne kadar cemaatten ciddi ayrılıklar doğurmasa da cemaat içi ilk kırılma noktası olmuştur⁶. Bu olayı ve akabinde gelişen olayları üç bölümde ele almak mümkündür:

İdari Meseleler İle İlgili İhtilaflar

Cemaat Benna'dan İsmailiyye şubesine vekil tayin etmesi için talepte bulunmuştur. Benna marangozluk yapan ve okuma yazması olmayan Ali el-Cedavi'yi aday göstermiş ve idare meclisinin oylamasına sunmuştur. el-Cedavi'nin adaylığı genel kurulda oylama yapılarak kabul edilmiştir. Ardından cemaatin oldukça yüklü borçları ve diğer üyelerden bu işi herhangi bir ücret almadan yapabilecek gönüllüler varken el-Cedavi'ye aylık 3 pound bir maaş bağlamıştır. Üstelik idare meclisi el-Cedavi için maaş olarak 150 kuruş ve hizmetlisi için 90 kuruş olarak bir ücret belirlemesine rağmen Benna, idare kurulu toplantısını 6 ay askıya alarak ve bu süre zarfında hayali toplantılar yaparak Cedavi'nin ve yardımcısının ücretlerini iki katına çıkarmıştır⁷. Cedavi'ye bağlanan bu maaş Mısır'da sadece Ezher'den mezun olan ve alim sıfatını alan bir kişiye bağlanan maaşla aynı tutarda olmuştur⁸.

Bütün bu olumsuz tutumlar cemaatten bir gurup insanı kızdırmıştır. Şubede çalışan haznedar ve öğretmen olan Mustafa Yusuf ve arkadaşları buna yüksek sesle itiraz edenlerin başında gelmiştir. Bu gurup eğitilmiş olmalarına rağmen hiç maaş almadan çalıştıklarını⁹ ve cemat borç batağındaiken yüksek

⁴ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, cI, Dâru'd-Da've, İskenderiyye 1985, s. 224; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîs ve't-Ta'rîf 1928-1938*, Dâru't-Tevzî' ve'n-Neşri'l-İslâmiyye, Kahire 2003, s. 95-100.

⁵ Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîs ve't-Ta'rîf 1928-1938*, s. 103.

⁶ Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-Da've ve'd-Dâ'iye*, s. 104.

⁷ Brynjar Lia, Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942, s. 91.

⁸ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, cI, s. 227.

⁹ Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîs ve't-Ta'rîf 1928-1938*, s. 68; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, cI, s. 235.

maaşla bu kişinin atanmasının üstelik okuryazar olmamasının cemaati maddi olarak zor durumda bırakacağını dile getirerek bunun cemaatin imajını zayıflatacağını savunmuştur. Doğrusu Benna, neden bu yüksek maaşla bu marangozu seçtiğine hiçbir zaman açıklama gereği duymadığı gibi bu homurdanmaları da abartılı ve alışılmadık bulmuştur¹⁰. Bütün bunların ardından istifasını açıklayan Mustafa Yusuf ve arkadaşları Benna'nın mali işlerde idare meclisinin kararını almadan tasarrufta bulunduğu bir takım icraatlarını ve ciddi miktarlarda kayıtlara geçmeyen maddi kayıpların tespitini de yapan raporlarını sunmuşlardır¹¹. Bu hadise, Benna'nın kendisine mutlak bir itaati bekleyen bir görüşte olduğunu ispatlarken onun uzlaşma taraftarı olmaması cemaat içi dik kafalı imajını pekiştirmekle kalmamış¹² şahsi rekabetin ağır bastığı ve cemaatin ileride yaşayacağı köklü ayrılıkların ilk sinyali olma özelliğini taşımıştır¹³.

Mali Meseleler İle İlgili İhtilaflar

Yurtdışına açılan, şube sayısı binlerce olan, gençleri askeri olarak eğitmesinin yanı sıra, eğitim, yeme içme, sağlık ve kıyafet desteği de veren cemaatin, yüzlerce çalışanı ve görevlisi de bulunmaktaydı. Bütün bu faaliyetlerin oldukça yüksek miktarlarda harcama gerektirmesine rağmen, cemaat üyelerinin çoğunun işçi, çiftçi, memur ve orta sınıf olduğu göz önünde bulundurulduğunda dış destek olmadan cemaatin bu imkanları sunmasının mümkün olmayacağı düşünülmüştür¹⁴.

Bu yardımların alındığını Benna kendi hatıratında zikretmekte bir beis görmemiştir¹⁵. Zira cemaatin en büyük gelir kaynağı saray ve hükümetler olmuştur¹⁶. Benna'nın cemaatin büyümesi ve gelişmesi için hükümetlerle iyi bir politika izlediğini¹⁷ ve bunun karşılığında bu mercilerden ciddi miktarda

¹⁰ Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-Da've ve 'd-Dâ'ie*, s. 105.

¹¹ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve 'd-Dâ'ie* s.110; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sis ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 68-79; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=محافظة_الإسماعيلية_تاريخ_الإخوان_في, erişim tarihi: 05.09.2013.

¹² Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 98; Bagrat Seyranyan, *el-Vefd-u ve'l-İhvânü'l-Müslimîn*, Tercemehü Beşîr el-Sibâ'î, Dâr-u Âzâl li't-Tibâ'ati, Beyrut 1986, s. 26.

¹³ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 99.

¹⁴ Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Oxford University Press, London 1969, Tercemehü Abdusselâm Rıdvân, Râce'ahü Fâruk 'Afîfî, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل_..._الإخوان_المسلمين), erişim tarihi: 03.Mart.2014; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, Merkezi'l-Mahrûse, Kahire 1994, s. 129; Muhsin Muhammed, *Men Gatele Hasan el-Bennâ*, Dârü'ş-Şurûg, Kahire 1987, s. 364.

¹⁵ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve 'd-Dâ'ie*, s. 203.

¹⁶ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 293.

¹⁷ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c1, s. 345; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 32.

yardımlar aldığını ifade eden birinci el kaynaklar¹⁸, 1945 yılına gelindiği zaman şube sayısı Mısır'da 2000 olan cemaatin¹⁹ II. Dünya Savaşı esnasında Almanlardan maddi yardımın yanı sıra silah yardımının da alındığını ifade etmiştir²⁰. Bu yardımlar kimi zaman imtiyazlar olarak da kendini göstermiştir²¹. Ülkenin en zengin toprak ağaları ve fabrika sahiplerinin de desteğini alan cemaat²², Filistin meselesi sayesinde Arap Yüksek Konsey'inden de yüksek miktarda meblağlar almışlar, ancak bu yardım kendilerine silah alımı için verilmesine rağmen cemaat bunu tebliğ ve reklam kampanyaları için harcamıştır²³.

Bütün bu imtiyazlar ve alınan maddi yardımlar 1940 yılındaki en ciddi kopuşu tetiklemiştir. Kendilerine daha sonra Muhammed'in Gençleri adını veren gurup ile bir çok alimin yanı sıra, Nezir gazetesinin sahibi ve birçok hukukçu ve doktorun içinde bulunduğu cemaatin ileri gelenleri cemaatten kopmuştur. İlerleyen bölümlerde daha detaylı alacağımız bu gurubun kopuşu her ne kadar fikri ayrılıklardan ötürü olsa da cemaat içi mali meselelerdeki hoşnutsuzlukları da içermektedir. Benna'nın gelir giderleri takip edecek bir heyet oluşturmadığını ve kimseye hesap vermeden harcamalar yaptığını, özellikle de Filistin için toplanan gelirlerin cemaat için harcandığını iddia ederek cemaatten kopmuşlardır²⁴.

Bu iddialara güçlü bir savunma geliştiremeyen Benna, hesapsız harcamalar yaptığını itiraf etmiş ancak kendi sağ kolu ve cemaatin ilk tarihçisi olan Mahmud Abdulhalim'in ifadesinin aksine²⁵ Filistin için toplanan meblağın hepsinin gönderildiğini savunmuştur²⁶.

Ahlaki Yozlaşma

Ahlaki yozlaşma gibi ciddi bir meselenin böylesine halka mal olmuş dini bir cemaatin içinde cereyan etmesi cemaatin bazı mensuplarını

¹⁸ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 293; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. I, s. 312; Muhsin Muhammet, *Men Gatele Hasan el-Benna*, s. 33; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد_السكري, erişim tarihi: 15.12.2014; Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-Da've ve 'd-Dâ'ıye*, s. 229.

¹⁹ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. II, s. 21; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 127.

²⁰ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 245, 293.

²¹ Richarda Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Bölüm III, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان_المسلمين..._ريتشارد_ميتشل), erişim tarihi: 03.Mart.2014; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, s. 93.

²² Bagrat Seyranyan, *el-Vefd-u ve'l-İhvânu'l-Muslimûn*, s. 34.

²³ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. I, s. 78, 174-177.

²⁴ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 129, 166.

²⁵ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. I, s. 78, 174-177.

²⁶ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 168-171.

kızdırmıştır. Benna'nın bu olaylar karşısında herhangi bir yaptırım uygulamaktan çekinmesi ve sessiz kalması cemaat içi en büyük kopuşları tetiklemiştir. Bunlardan ilki 1940 yılında Muhammed'in Gençleri tarafından cemaatten kopuşları esnasında itiraf edilmiş, diğeri de cemaatin başvekili ve yardımcısı Ahmed Sukkeri'nin ve Dr. İbrahim Hasan'ın 1947 yılında cemaatten koparken yayınladıkları raporlarda ortaya çıkmıştır. Her iki meselede de Benna ortaya atılan iddiaların gerçekliğini araştırması için araştırma heyeti görevlendirmiş, ancak raporun pozitif çıkmasına rağmen bu kişileri azletmemesinin yanı sıra bu olayın üstünü örterek bunun aksini iddia etmede ısrarcı davrananları cemaatten ihraç etmiştir. İhraç edilenler, Benna'nın suçlu çıkan bu kişileri himayesine almasını davayı zehirleyici bir tutum olarak görmüştür²⁷.

Suçlanan kişilerden ilkinin kimliği açıklanmamıştır, ancak ikinci kişi Benna'nın kızkardeşinin kocası Abdulkakim Abidin'dir. Bu meselenin cemaatten kopmaya sebep olacak kadar üstelik cemaatin ileri gelenleri tarafından kamuoyuna sunulması böyle bir meselenin gerçekliğine işaret etmektedir ki, bu iddialar raporlarıyla birlikte gazetelerde yayınlanmıştır. Abidin ikna kabiliyeti oldukça yüksek ve güçlü iletişim becerisine sahip olan kültürlü birisidir. O cemaatin adeta Grigori Rasputin'idir²⁸. Onun varlığının cemaate getirdiği avantajları Benna'nın kaybetmek istememesi onun açısından oldukça doğal gözükse de, ispatlanmış yüz kızartıcı bir suçtu sineye çekmesi cemaat üyeleri tarafından ürkütücü ve bir o kadar da ilkesizlik olarak görülmüş ve aylarca gazetelerde bu ifşa edilmiştir²⁹. Bu kopuşlar o kadar büyük ve acı verici olmuştur ki Benna'yı hatıratını yazmaya kadar itmiştir³⁰.

Yukarıdaki hadiseleri değerlendirdiğimizde, 1933 yılında açılan ve cemaatin karar alma mekanizması olan şura meclisinin üyeleri arasında el-

²⁷ Ahmed Sukkeri, "Keyfe İnzelega Hasan el-Benna fi Davetihi", *Ceridetu Savtu'l-Umme*, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد-السكري, erişim tarihi: 11.03.2012; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvân el-Muslimûn Kırâe fi el-Meleffât el-Sirriyye*, el-Hey'e'l-Misriyye'l-Âmme İl'l-Kitâb, Kahire 2011, s. 387, 400-430; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s.165-170, 186; Cum'a Emin Abdulaziz, *Merhaletu't-Tekvîn 1938-1943*, Dârû't-Tevzî' ve'n-Neşri'l-İslâmiyye, Kahire, s. 206.

²⁸ 1869-1916 yılları arasında yaşamış olan Rus bir rahip olan Rasputin'in adını ona cemaatten ayrılan kişiler vermiştir. Bunun nedeni de Rasputin gibi hem kadınlara olan düşkünlüğü hem de Mısır'ın ileri gelen düşünür, akademisyen ve üst düzey sosyal tabaka ile cemaatin iletişimini sağlayan yegâne kişi olmasından kaynaklanmaktadır. Bkz: http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبدالحكيم_عابدين, erişim tarihi: 11.09.2013.

²⁹ Ahmed Sukkeri, "Keyfe İnzelega Hasan el-Benna fi Davetihi", http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد-السكري; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvân el-Muslimûn Kırâe fi el-Meleffât el-Sirriyye*, s. 400-430; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 190-198, 215.

³⁰ Brynjar Lia, Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942, s. 63.

Cedavî'nin bulunması³¹ şu ihtimalleri sunmaktadır: Birincisi, Benna'nın bu kadar önemli bir birimin üyelerinde ilmi ve dini açıdan bir standart beklemediğidir. İkincisi, bütün kararları en son kendisi aldığı için Benna'nın bu standardın yüksek olmasını önemsemediğidir. Bir diğer ihtimal ise standartların bu kadar düşük olması Benna'nın kendisine rakip olunması ihtimalini de ortadan kaldıracığıdır.

Ancak nedenleri ne olursa olsun, cemaatin beyin takımı olan karar alma heyetinin bu kadar düşük standartlar üzerine kurulmasının oldukça titiz hesaplar yapan ve sistemli çalışmaya önem veren Benna'nın idari yapıyı zayıf tutarak kendisini karar alma merkezine oturtmak istediği ortadadır. Zaten Benna'nın çok uzun süre geçmeden ileride ele alacağımız üzere Şebrahit şubesi vekili Hamid Askeriyye ile Mahmudiyye şubesi vekili Ahmed Sukkeri'yi hiçbir savunma yapmalarına izin vermeden sırf kendisini eleştirdikleri için cemaatten ihraç etmesi³² bu yapının bu yüzden zayıf tutulmak istenmesine bir örnek olarak verilebilir.

Burada şunu belirtmek önemlidir. Benna'nın eleştirilere karşı bu tutucu tavrının ve şuraya olan bakış açısının fikhî ve kelamî bir gelenekten beslenmekte olduğunun göz önünde bulundurulması, onun bu tutumunu anlaşılır kılmaktadır. Zira, liderin eleştirilmesi ilk nesil sahabe tarafından kabul edilen ve arzulanan bir tutum olsa da³³, birinci neslin bu objektif tutumu daha sonraki dönemlerde yerini liderlerin tutumunun sorgulanmaması gerektiğine inanan ve lideri kutsalla eşdeğer gören bir fikhî anlayışa bırakmıştır³⁴.

Şura meselesi ise bu bölümde yer alan bütün ihtilafların ortak paydası olmuştur³⁵. Ancak Benna'nın ekseriyetin görüşünü almasına rağmen kendi görüşünü uygulamasını suçlamak yine fikhî yanlış okumak olacaktır. Zira o klasik bir dini eğitim almış bir liderden beklenen tutumun ötesine geçmemiş³⁶, Peygamberin sahabesine danıştığı gibi şura heyetine danıştığını kabul etmiş, ancak aynen onun gibi şuranın sadece görüş almak olduğunu ifade ederek bu görüşleri aldıktan sonra bir lider olarak İslam'a en uygun hükmü vermekte özgür olduğunu belirtmiştir³⁷.

³¹Cum'a Emîn 'Abdulaziz, Bidâyetu't-Te'sîs ve't-Ta'rîf 1928-1938, s. 143; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=محافظة_الإخوان_في_محافظة_الإسماعيلية, erişim tarihi: 25.05.2013.

³² Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've Ve'd-Dâ'iyê*, s. 132; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 143.

³³ Muhammed Kutup, *Lâ Ye'tûne Bimislihî*, Dâru's-Şurûg, Kahire 2002, s. 175.

³⁴ İbn Haldun, el-Mukaddime, c II, Haggagahû Abdullah Muhammed Dervîş, Dâru'l-Belhî, Kahire 2004, s. 907.

³⁵ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 165-166; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-Tekvîn 1938-1943*, s. 206.

³⁶ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 105.

³⁷ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s.169; Tarık el-Bişrî, *el-Hareke's-siyâsiyye fi*

Fikri İhtilaflar

Bir önceki bölümde bahsi geçen teşkilat yapısı ve işleyişi ile ilgili ihtilaflar Benna'nın otoriter yönünü ortaya çıkardığı gibi ileride ele alacağımız fikrî ayrılıklar Benna'nın pragmatist bir lider olmasının yanı sıra, sisteme karşı ılımlı ve uzlaşmacı yönünü bize ispatlar niteliktedir. Bu ayrılıklar aslında günümüze kadar süre gelen tekfirci gurupların da ilk ayak sesleridir. Benna'nın sıkı ve katı İslami eğitimi verdiği kamplarda yetişen bu guruplar, Benna'nın laik devletin yöneticileriyle olan uzlaşmacı ve müeyyid tutumunu reddetmiş olan ultra muhafazakarlardır.

Klasik selefilikten modernist söylemleriyle ayrışan Benna, öze dönüş çağrısıyla da modernist İslamcılardan ayrışmaktadır³⁸. Benna'yı diğer bütün İslami cemaatlerin liderlerinden ayıran en önemli husus onun bu ikisi arasında sentez yapma çabasıdır³⁹. Bu çabası onu *Modern Gelenekçilik* denilen yeni bir anlayışı ihdas etmesine neden olarak⁴⁰, Mısır çapında en popüler cemaat olmasını sağlamıştır. Ancak, *Neo-Selefilik* olarak adlandırdığımız Benna'nın bu yeni sentez çabası, cemaat içi hoşnutsuzlukları ve ardından kopuşları tetiklemiştir.

Benna ne kadar barış ve sulhu desteklemişse, ondan kopan bu muhalif guruplar o kadar sisteme ve düzene karşı devrimi, savaşı ve başkaldırıcı desteklemişlerdir. Benna, ne kadar barışsa, bu guruplar o kadar savaştır. Benna bazen İslami kuralların hali hazırdaki siyasi konjunktüre göre ertelenebileceğini savunurken⁴¹, onlar ölüm pahasına İslami kurallara bağlı bir devrimci hareketi savunmuşlardır. Benna İngilizlerle bile ülke çıkarları için II. Dünya Savaşı'nda elele vermeyi savunurken⁴² bu muhalif taban İngilizlerle işbirliği içinde olan ya da kendilerini engelleyen kişileri ya öldürmüş ya da ülke çapında terörist faaliyetlerde bulunarak devleti sindirmeye çalışmıştır.

Siyasi İslam'ın her iki taraf açısından farklı yorumlandığı cemaat içi bu doktriner çatışmalar ve karşıtlıklar aşağıdaki hususlarda tecessüm etmiştir:

Mısır 1945-1952, Dâr el-Şurûk, Kahire, 2002, s. 373; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 146.

³⁸ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-Târîh*, c.II, s. 397-400; Hasan el-Bennâ, *Muzekkirât el-Da've ve el-Dâ'îye*, s. 124.

³⁹ 'Âmir Şemmâh, *el-İhvân el-Muslimûn fî Sucûn ve Mu'tekalât Mubârek*, Muesse İkra', Kahire 2010, s. 54; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-Neş'eti ve Şahsiyyeti'l-İmâmi'l-Muessis*, s. 113-115.

⁴⁰ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 117-118.

⁴¹ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve 'd-Dâ'îye*, s. 224.

⁴² Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, PDF, web sitesi:

http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/____.html, erişim tarihi: 20.09.2012, s. 142, 143.

Halife/Yöneticinin Özellikleri Hususu

Halife ya da yönetici seçimi hususundaki ihtilaf Peygamberin vefatından sonraki en önemli mesele haline gelerek henüz günümüze kadar İslam dünyasını parçalara ayırmaya devam etmektedir⁴³. 1924 yılında Türkiye'nin Hilafeti kaldırdığını ilan etmesinden dört gün sonra Ezher alimleri yeni Halife'nin seçilmesi için çağrıda bulunmuştur. Kral Fuad halife olarak seçilmeyi beklemiş ve bu hususta Mısır ikiye bölünmüştür. Bir taraf hilafeti külliyen reddederken diğer taraf Halife'nin seçimi hususunda ısrarcı davranmıştır. Uzun süre devam eden bu çatışmaların ardından alimler arasında uzun süre mutabakata varılamamış ve 1930'ların başında halifelik meselesi bir daha hiç açılmamak üzere kapanmıştır⁴⁴.

Halifelik kavgalarının ardından kurulan Müslüman Kardeşler Cemaati Kral Faruk'u halife ve Emiru'l-Muminin⁴⁵ olarak görevlendirilerek tazim ve teclilde bulunmuş ve ona biyatlarını ilan etmişlerdir⁴⁶. Krallık ve vesayet sistemine karşı olmayan Benna, her iki kralı da Mümin ve İslam'ın koruyucusu olarak görmüştür⁴⁷. Hatta Benna, Abbasi halifelerinin kendilerini tanımladıkları gibi kralı tanımlamış ve onu Mısır'daki Allah'ın gölgesi olarak görmüştür⁴⁸.

Her ne kadar kral Faruk'un kadın ve içki düşkünü olduğu ve gayri İslami bir hayat yaşadığı cemaat tarafından bilinse de⁴⁹ ve İngiltere Mısır elçisi Killearn Miles Lampson'nun da hatıratında belirttiği üzere İngilizlerin gözünde bir kukla ve bir çocuk olarak adledilerek hizmetlileri olarak görülse⁵⁰ de Benna'nın onu Emiru'l-Muminin olarak görmesi⁵¹ cemaatteki bazı kişiler tarafından oldukça tuhaf karşılanmıştır. Benna'nın bu tutumu taraftarları

⁴³ R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, Çevr. Muhammet Karalanoğlu, İlke Yayınları İstanbul 2003, s. 66.

⁴⁴ Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. I, s. 30-35.

⁴⁵ Müminlerin lideri.

⁴⁶ Muhsin Muhammet, *Men Gatele Hasan el-Benna*, s. 20. Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvân ve el-Âlemu'l-İslâmî 1938-1945*, Dâr el-Tevzî' ve el-Neşr el-İslâmiyye, Kahire 2007, s.51; Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-Muslimûn Kırâe fi'l-Me'effâti's-Sirriyye*, s. 13-14; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. I, s. 59; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والعلاقة بالقصر والحكومات>, erişim tarihi: 02.09.2013; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Bölüm III, dijital kitap: (<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل..... الإخوان المسلمين>), s. 78.

⁴⁷ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da' ve ve'd-Dâ'iye*, s. 79, 86, 137; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-Muslimûn Kırâe fi'l-Me'effâti's-Sirriyye*, s. 13.

⁴⁸ Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-Tekvîn 1938-1943*, s. 256.

⁴⁹ Ali Aşmâvî, *et-Târîhu'l-Sirrî li'l-İhvân*, s. 78; Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevge'l-Hurîf*, el-Zehra li el-Î'lâm, Kahire 1989, s. 152-161, 309-310; Mahmud 'Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.I, s. 279.

⁵⁰ Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât-u Lord Kielran 1934-1946*, II, Edit. Trefor E. Evans, Çevr. Abdurrauf Ahmed 'Amr, el-Hey'e el-Misriyye, Kahire 1995, s. 53.

⁵¹ Mahmud 'Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.I, s. 278-280.

tarafından kimi zaman takiye, kimi zaman da siyasi manevralar olarak nitelendirilmiştir⁵². Tilmisani ise bunun cemaatin krala meydan okuması olduğunu ondan Emiru'l-Muminin olarak davranması için bir ikaz niteliğinde olduğunu ifade etmiştir⁵³. Tilmisani'nin bu savunmasının çelişkilerle dolu olduğunu ifade eden Seyyid Yusuf, ihvanın nasıl olup ta dini yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir yöneticiyi Emir'ul-Muminin olarak algılayıp biyat ettiklerini sorgulamıştır. Üstelik kral için yaptıkları yürüyüşlerin görünüşte kralı tazim etmek için değil de tehdit etmek için olduğunu beyan eden ihvanın, gerçek yüzünü gizlemeyerek bir münafık gibi davrandığını ifade etmiştir⁵⁴.

Benna bir tek saray ile değil, yaklaşık bütün hükümetlerle de her konuda barışçıl ve pragmatist bir politika takip etmeye özen göstermiş⁵⁵ özellikle de Ali Mahir döneminde cemaat altın çağını yaşamıştır⁵⁶. Benna'nın cemaatin konumunu garantiye alması ve nüfuzunu artırması için kritik mevkilerde ve özel statüsü olan kişilerle yakınlaşmaya özen gösterdiği ifade edilmiş⁵⁷ bu özel ilişkiler neticesinde bazı hükümetler cemaat için özel bir fon oluşturmuşlardır⁵⁸.

Benna'nın gayri İslami hayat yaşayan ve işgalcilerin kuklası olan krala beyat ederek ona tazim ve teclilde bulunması, hükümetleri destekleyerek İslami islahatlar için ciddi adımlar atmaması⁵⁹, hem sistemi eleştirip hem de sisteme dahil olduğu için insanları oyaladığını ve kandırdığını düşünen⁶⁰ cemaatin muhafazakar kesiminin cemaatten kopuşlarını tetikleyen en önemli hususlar olmuştur. Buna bağlı ilk kopuş 1938 yılında Muhammed'in Gençleri adlı gurubun kopuşu olmuş ve ardından uzun süre yüzlerce kopuşlar olmuştur⁶¹. Doğrusu bu gurubun kopuşu ılımlı ve uzlaşmacı İslamcılarla siyasi İslamcılar arasındaki ayrılmanın da tarihi öncülü olmuştur⁶². Müslüman

⁵² Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. II, s. 45.

⁵³ İbrâhîm Gâ'ûd, *Omer el-Tilmisânî Şâhiden 'Alâ'l-'Asr*, Dâr el-Muhtâr, Kahire 1983, s. 48. http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عمر_التلمساني_شاهدا_على_العصر, erişim tarihi: 09.05.2013.

⁵⁴ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, Kahire 1994, s. 21.

⁵⁵ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. I, s. 132.

⁵⁶ http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=من_قتل_حسن_البنّا, erişim tarihi: 08.05.2012.;

Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, cI, s. 304-307.

⁵⁷ Servet el-Hirbâvi, *Sirru'l-Ma'bed*, Dâru'n-Nahda Mısır, Kahire 2012, s. 21.

⁵⁸ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve'd-Dâ'îye*, s. 203.

⁵⁹ Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Bölüm II, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميشل....._الإخوان_المسلمين), erişim tarihi: 03.Mart.2014.

⁶⁰ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162.

⁶¹ Ahmed Adil Kemal, *en-Nukât-u 'Alâ'l-Hurûf*, s. 122; R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Kökencilik*, s. 129; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-Tekvîn 1938-1943*, s. 204-218.

⁶² Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 336.

Kardeşler Gazetesi de aynı kopuşlar yüzünden kapanmıştır. Gazetenin başyazarı Muhammed Şâfii, saraya çizilmek istenen İslami imaja ve kralın Halife olarak ilan edilmeye çalışılmasına karşı gelmiş ve bu hususta makaleler yazmıştır. Bunu kaleme alması cemaatteki sonunu hazırlamış, 1939 yılında cemaatten Benna tarafından ihraç edilmiştir⁶³. Sarayın din adamı olan ve Benna'nın yakın dostu Şeyh el-Meraği tarafından yönetilen kralın Hilafet kampanyasına şiddetle karşı çıkan Şâfii, cemaatin de içinde bulunduğu bu icraatları makalelerinde şu sözleriyle eleştirmiştir:

*“Fuhuş içindekiler ve alkolikler Müminlerin Komutanını (Kralı) alkışlıyorlar. Hilafetin yolu bu mu olmalıydı? Bu kutlamalar İslam'ın prensibini çiğneyen siyasi propagandanın başka bir şey değildir”*⁶⁴.

Şâfii'nin kralı ve onu destekleyenleri ciddi şekilde eleştirmesine bir savunma geliştiremeyen Benna'nın onun hakkında hilebaz ve sahtekar olarak bahsetmesi⁶⁵ manidardır. Çünkü o yıllarda cemaat saraydan ciddi mali yardım alıyordu⁶⁶ ve ilişkileri hükümet ve sarayla zirve yapmış durumdayken buna kimsenin gölge düşürmesini istemiyordu. Ancak dünyevi çıkarlar için fihhi bir anlayışı ve duruşu düzeltmek isteyen bir din adamını “sahtekar ve hilebaz” olarak adlandırması Benna'nın fihhi anlayışını da ortaya çıkardığı gibi, kendisini eleştirilenleri de cemaatten azletmesi onun tahammülsüz bir lider olarak görünmesine sebep olmuştur.

Doğrusu kral, Benna ve taraftarları tarafından şu 4 nedenden ötürü Emiru'l-Muminin olarak görülmüştür: Camide namaz kılması, alimlerden din dersleri alması, fakirlere sadakalar vermesi, Kuran'ı cebinde taşıması⁶⁷. Benna'nın ve cemaatinin bir Halife'de aranan özellikleri bu dört özellikte inhisar etmeleri klasik fikhin gerekliliklerini yerine getirdiklerini ispatlamaktadır. Zira Emevi ve Abbasi hükümdarlarına yapılan beyat da aşağı yukarı aynı nedenlerden ötürü yapılmış, ve bu Ulu'l-Emirlerin kutsal ve dini bir yeri olduğu için onlara itaat farz görülmüştür⁶⁸.

⁶³ Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-Murr, el-İhvânu'l-Muslimûn fi Sittine 'Âmen*, PDF, 2005 baskısı, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 22.06.2013, s. 100; Sâmih Necîb, *el-İhvânu'l-Muslimûn*, Merkezu Dirâsâti'l-İştirâkiyye, Kahire 2006, s. 12.

⁶⁴ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 291.

⁶⁵ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da' ve ve'd-Dâ' iye*, s. 126

⁶⁶ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 293; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Bölüm II, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل_.....الإخوان_المسلمين), erişim tarihi: 03.Mart.2014.

⁶⁷ Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvân-u ve'l-Muctema'i'l-Mısrî ve'd-Duvelî 1928-1938*, s. 27-30, 48-50.

⁶⁸ Ali Abdurrâzık, *el-İslâm ve Usûlu'l-hukm*, Beyrut, s. 113-136.

Sonuç olarak yöneticinin nasıl tayin edileceği ve kimin yönetici olacağı hususu sırf Benna dönemine has bir durum olmayıp⁶⁹ “Hakkı ve bâtıllı teşhis etme ölçüsünün keskin çizgilerle belirlenmemesi hususu” tarihten günümüze kadar Sünni dünyasında müphemliğini koruyan bir fenomen olmuş, bu da tekfirci gurupların dahi kendi içinde birbirlerini tekfir etmelerine neden olmuştur.

Laiklik ve İslam Hukuku Arasındaki Dengenin Nasıl Kurulacağı Hususu

Benna hiçbir zaman şiddet ve askeri güçle siyasi İslam’ı ya da İslam hukukunu Mısır’a getirme çabasında olmadığını her seferinde belirtmeye özen göstermiştir. Mısır’a İslam şeriatını getirmek için cemaatin İslamî bir devrim yapmayı düşünüp düşünmediklerini kendisine soranlara net bir cevabının olduğunu belirterek, İslamiyet’in barış dini olduğuna inandığını; dolayısıyla güç ve zor kullananların hiçbir neticeye ulaşamayacaklarına inandığını belirtmiştir. O, cemaatin her zaman iman gücünü kullanacağını altını çizerek başka hiç bir güce inanmadıklarını açıklamıştır⁷⁰.

Ashında Benna’nın bu husustaki cevapları hep iki ucu da barındırmış, ne tek çizgide seyreden net bir radikal çıkış olmuş, ne de süreklilik arzeden net bir uzlaşmacı tutum içinde gözükmiştir. O, İslam ıslahatçılarının iktidarı ele geçirmek için çalışmaktan geri durmalarını cinayet olarak adlederek bu cinayeti affettirmenin tek yolunun ayağa kalkmak olduğunu savunmuş, ancak diğer yandan Müslüman Kardeşler’in iktidarı zorla ele geçirmeyi istemeyecek kadar akıllı ve uyanık olduklarını belirtmiştir. Kendisine bir İslami devrim yapmayı düşünüp düşünmediği sorulduğunda bazen buna olumlu cevap verirken, bazen de Mısır’da bir devrim yapmanın asla faydalı olmadığını düşündükleri için bunu düşünmediklerini ve bir ihtilal olacaksa da bunun ihvanın çabası sonucu olmayacağını belirtmiştir.

O kimi zaman Mısır’da insanlar tarafından yapılan beşeri kanunların İlahi kanunlara ters düştüğünü ve bu beşeri kanunları asla kabul etmeyeceklerini ve yerine daha adil olan İslam şeriatını getirmek için her yola başvuracaklarını savunurken, kimi yerde de Mısır anayasasının kaynağının İslami ilkelerden oluştuğunu ve İslami ilkelerle çatışmadığını savunmuş ve bu anayasayı kabul ettiklerini belirtmiştir⁷¹.

Bu oldukça gel-gitli ve iki ihtimalli duruş, İngilizlere karşı söylemlerinde de kendisini göstermiştir. İngilizlere karşı savaş halinde olduklarının onlara bildirilmesi gerektiğini savunan Benna, bundan sonraki

⁶⁹ Seyyid Kutup, *İslam Düşüncesi*, Çevr. Akif Nuri, Çağrı Yayınları, İstanbul 1979, s. 53.

⁷⁰ Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 89.

⁷¹ Hasan el-Benna, *Risaleler*, Çeviri Mehmet Akbaş, Nida Yayınları, İstanbul 2013, s. 315-323; 371.

hayatlarının da buna göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. İngilizlere karşı gevşek tutum içinde olan hükümetleri de ağır sözlerle eleştiren Benna, bu hükümetlerin bu tutumlarını değiştirmedikleri takdirde cemaatin ihtilal yapacağını belirtmiştir. Ancak, 1942 seçimlerinde adaylığını koymasına rağmen İngilizlerin ve hükümetin baskısı sonucu seçimlerden geri çekilerek bu meydan okuyuşundan ve savaş çağrısından ilk önce kendisi geri adım atmış⁷², hatta bu direnişe devam eden cemaat üyelerini de tekfir etmiştir⁷³.

Aslında Benna kanunlarda yapılacak olan birkaç revizyon ile Mısır hükümetinin tam bir İslam devleti olacağı kanaatindeydi⁷⁴. Bu yüzden İslam devleti kurmak için ayaklanmayı desteklememiş, ayaklanma girişimlerine de karşı çıkmıştır. İngilizlerin ülkede ihdas ettiği demokrasi sisteminin başarılı olacağına kanaat getirdiği için seçimlere katılmış ve birçok yerde bu sistemi eleştirse de onun bir parçası olmakta bir beis görmemiştir.

Ancak kendisiyle aynı fikirde olmayan Benna'nın en yakın dostlarından ve cemaatin ileri gelenlerinden olan Abdurrahman el-Sindi ve Salih Aşmavi, anayasanın İslam'a aykırı olduğunu düşünmüştür. Aşmavi bunu ifade eden bir makalesini neşrettiğinde hükümetin şiddetli hışmına uğramıştır. Benna derhal müdahale ederek Aşmavi'den geri adım atmasını emretmiş⁷⁵ ve Aşmavi'nin gayri İslamî bulduğu anayasanın uygulanış şekli haricindeki her maddesinin İslamî olduğunu kendisinin kabul ettiğini belirterek ortamı yatıştırmaya çalışmıştır⁷⁶. Bu duruma sessiz kalmayan Muhammed'in Gençleri ise bu çelişkili tutumu yüzünden Benna'yı eleştirerek cemaatten kopmuşlardır⁷⁷.

Benna her konuda olduğu gibi bu konuda da net bir çizgi sergilememiş, bir yandan Mısır anayasasının %95'inin İslamî olduğunu söylerken, bazı makale ve söylemlerinde Aşmavi gibi anayasanın İslamiyet'ten çok uzak olduğunu dile getirmiştir⁷⁸. Tarık el-Bişri, Benna'nın çizgisinin hiçbir

⁷² Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.I, s. 295, 324; Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevge'l-Hurûf*, s. 247.

⁷³ Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevge'l-Hurûf*, s. 223, 192; Muhsin Muhammet, *Men Gatele Hasan el-Benna*, s. 107-18; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. I, s. 58, 75, 328; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-Murr, el-İhvânu'l-Muslimîn fî Sittîn-e Âmen*, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الجماعة_الإخوان_المسلمين_قرار_حل, erişim tarihi: 25.12.2014; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu Feşeli'd-Dini'l-İslâmî fî'l-'Asri'l-Hadîs ve Buhûsun Uhrâ*, Dâr el-Fikr el-İslâmî, Kahire 1994, s. 112; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-Tanzîmi'l-Hâs, Dâru'l-İ'tisâm*, Mısır 1407, s. 245; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. I, s. 60.

⁷⁴ Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 205-207.

⁷⁵ Tarık el-Bişri, *el-Hareke's-Siyâsiyye fî Mısır 1945-1952*, s. 374.

⁷⁶ Hasan el-Benna, *Risaleler*, s. 320.

⁷⁷ Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-Tekvîn 1938-1943*, s. 204-218.

⁷⁸ Seyyid Yusuf, *el-İhvân el-Muslimîn*, c. II, s. 47.

zaman net olmadığını belirterek bunu her konuda yaptığını ifade etmiştir⁷⁹. Cemal el-Benna da abisi Benna'nın İlahi hükümlerin mutlak bir şekilde uygulanması gerektiğine işaret eden bir sözüne rastlanılamayacağını ifade ederek, aksine Benna'nın demokrasiyi savunduğunu ve Seyyid Kutup ve Mevdudi'den farklı olarak İslamiyet'i yorumladığını belirterek onun hakkındaki radikal imaja bir düzeltme getirmeye çalışmıştır⁸⁰.

İnsanların Allah'ın kanunlarını uygulamaları gerektiğini savunan Benna, bunun parlamenter sistemle gelebileceğine ancak parlamentoya seçilen milletvekillerin Ehl-i'l Hall ve'l Akd adı verilen kanun yapmaya ehil kişiler olması gerektiğini savunmuştur. Ancak bu kişilerin bir yandan İslami meselelerde uzman kişiler olan müçtehitler olmaları gerektiğini ifade ederken, diğer yandan bu kişilerin kabile ve gurup liderlerinden bile seçilebileceğini savunmuştur⁸¹.

Bir müçtehit ile bir kabile ya da gurup liderini eş gören bu ifade kafa karışıklığına neden olmuştur. Diğer yandan, çok partili sistemi reddeden Benna, herhangi bir parti lideri de bir gurubun lideri sayıldığı için çok partili sistemin bir başka benzerini savunmuştur⁸². Bunun yanı sıra, farklı farklı düşünceleri savunmanın İslamiyet'te olmadığını savunan Benna⁸³, Hristiyanlarla, liberallerle ya da laiklerle birleşmenin ve tek bir çatı altında toplanmanın pratikte nasıl olacağına dair bir açıklık getirmemiştir.

Seçme özgürlüğü verilen avam insanların zalim diktatörleri seçtiğini savunarak demokrasiyi reddeden Benna⁸⁴, bu kendisi tarafından tarifi yapılan "avam halk" tarafından seçilen hükümetleri neye göre meşru görerek her hükümet değişiminde bu hükümlere olan biyatını yenilediğini⁸⁵ belirtmediği gibi, 1942 ve 1944 seçimlerine girerek şiddetle eleştirdiği sistemin içine girerek bu sistemi onayladığını ortaya koymuştur.

Ancak bunu yaparken şu soruları da cevapsız bırakmıştır. Belirli bir zümrenin oylarıyla seçilen lider nasıl olacaktır da o zümrenin memnuniyeti ile İlah'ın memnuniyeti çatıştığında bu zümrenin memnuniyetini göz ardı edecektir? Bu işin matematiği neye göre sağlanacaktır? Seçilen vekiller müvekkillerinin sözcüsüyken, nasıl olacaktır da o müvekkillerin rızasını

⁷⁹ Tank el-Bişri, *el-Hareke's-Siyâsiyye fî Mısır 1945-1952*, s. 54.

⁸⁰ Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu Feşlu'd-Dîni'l-İslâmî fi'l-'Asri'l-Hadîs ve Buhûsun Uhrâ*, s. 112.

⁸¹ Hasan el-Bennâ, *Risaleler*, s. 399.

⁸² Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-İhvân Fî'l-Muctema 'i'l-Mısri 1938-1945*, s. 27.

⁸³ Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 98, 139,208, 209.

⁸⁴ Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 300.

⁸⁵ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve'd-Dâ'ie*, s. 225-232; Bagrat Seyranyan, *el-Vefd-u ve'l-İhvânû'l-Muslimûn*, s. 17; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, cI, s. 331; Abdurrahîm 'Alî, *Kirâ'e fi'l-Meleffâti's-Sirriyye*, s. 32.

gözetmeyerek Hakk'ın rızasını gözetecektir? Bu denge pratikte neye göre sağlanacaktır?

Diğer yandan, Peygamberin vefatından sonraki ilk seçimler ekseriyet metoduyla olmamasına rağmen, ekseriyetin üzerine kurulu demokrasi sistemi neye göre hak olacaktır ve çoğunluğun kararı hangi ölçülere göre meşrudur? Çünkü Kuran'da birçok ayette “çoğunuz anlamazsınız, çoğunuz bilmezsiniz, ya da çoğu inanmamıştır” ifadeleri tarih boyunca çoğunluğun hep dalalette olduğunu ve pek az zümrenin peygamberlere iman ettiği ve hakk yolunu gözettiğine işaret etmiştir. Hatta demokrasinin savunduğu çoğunluk sistemini reddederek çoğunluğun görüşüne uyduğu takdirde Peygamberin dalaletle düşeceği belirtilmiştir⁸⁶. Peygamber Hudeybiye anlaşmasını ekseriyetin itirazına rağmen kabul etmiş ve yürürlüğe koymuş, bu icraatıyla ekseriyetin görüşünün değil, hakkın görüşünün nazara alınması gerektiğini ispatlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla İslam'daki bu şura ile demokrasi sistemindeki meclis ya da senato onayı arasında büyük fark vardır. Demokraside karar alma meclisin oy çokluğuyla alınmaktadır ve buna asla karşı çıkılamaz. Ancak İslam'da karar alma ve son sözü söyleme Allah'ın ve Peygamberin hükmüyle sınırlıdır, buna çoğunluk muvafık olsun ya da olmasın. Şimdi, çoğunluğun kararının ya da reyinin hakk olduğu demokrasi sistemi ile İslam'ın sistemi arasındaki denge neye göre sağlanacaktır?

Benna döneminde cemaate giren ve onun ölümünün ardından cemaatten ayrılan Seyyid Kutup, bu soruların tamamına cevap veremese de, Benna döneminde yapılan ölümcül hataların çıkış noktasını teşhis ederek bu hatanın İslam hareket metodunda odaklandığını savunmuştur. Ona göre, İslam hareket metodunun oluşum dönemi hep yanlış noktadan başladığı için hiçbir zaman kemale erişmeden ya tükenmiş ya da Batı kültüründe eriyerek onun devamlılığı için canlı bir hücre haline dönüşmüştür. Çünkü Peygamber hiçbir zaman sistemin içine girerek sistemle mücadele yolunu seçmemiştir. Ona göre, eğer önce Allah'a teslimiyet olursa O'nun hukuk prensiplerine de teslimiyet başından hasıl olmuş olacaktır. Günümüzde bunun tam tersten işleme konulduğunu savunan Kutup, bu yüzden hükümetlerin halk ile sürekli bir çatışma halinde olduğunu ve hükümetler bir kanunu çıkarırken bunu önce halka inandırmak için çaba gösterip çoğu zaman güvenlik güçleri ve medya ordusu

⁸⁶ Tarih boyunca çoğunluğun Hakk üzerine olmadığını belirten ayetler: Enam 116; Fussilet 4; Duhan 39; Rum 42; Neml 61, 73; Kasas 13, 57; Bakara 100, 243; Ali İmran 110; Araf 17, 102, 131, 187; Enfal 34; Tevbe 8; Yunus 55, 60; Hud 17; Yusuf 21, 38, 40, 68, 106; Nahl 38, 75, 83, 101; Raad 1; Enbiya 24; Muminun 70; Furkan 21, 25, 44; Şuara 8, 68, 103, 121, 139, 158, 174, 190, 223; İsrâ 89; Rum 6, 30; Sebe 28, 36; Saffât 71; Gafir 57, 61; Maide 59; Zuhuruf 78; Maide 103; Enam 37, 111; Ankebut 63; Lokman 25; Yasin 7; Zummer 29, 49; Sebe 41; Hucurat 4; Tur 47. Tarih boyunca azınlığın ve pek az kişinin hakk üzerine olduğunu belirten ayetler: Nisa 66; Hud 40, 116; Bakara 83, 88, 246, 249; Nisa 46, 83, 142, 155; Kehf 22; Ahzab 60; Sebe 13; Sad 24; Vakıa 14; Feth 15; Hakka 41;

aracılığıyla zor kullanarak bunu başarmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Halbuki Allah Mekke döneminde inananlara hemen kanunlarını dikte etmemiş, önce inanç ilkelerini ve bağımlılıklarını kökleştirecek olan ahlak esaslarını indirmiştir. Bu iman kökleştikten sonra ancak Medine döneminde bu imanın gerekliliği olan İslam'ın pratik yönünü ve hukuk ilkelerini indirerek sosyal düzenin prensiplerini dikte etmiştir. Böylelikle de bu İlahi kanunlara halk tarafından bir başkaldırı ve sorgulama olmadığı gibi, sorunsuz bir şekilde tam bir teslimiyet ve inançla yaklaşmışlardır⁸⁷.

el-Velâ ve el-Berâ Hususu

Müslüman Kardeşler cemaati ortaya çıktığında Mısır, bir asırdan fazla süredir ekonomik olarak Batı'ya güdümlü yaşayan ve aynı zamanda sistematik olarak da Batı kültürüyle sömürülmekte olan bir ülkedir. Bu yoğun iktisadi ve kültürel dejenarasyon sürecine karşılık Benna güçlü sloganlarla çıkmasına rağmen, bu sloganların içini ciddi ajanda ve programla dolduramamıştır. Hasar tespiti çoğu zaman doğru yapılırken, çözüm sürecine katkıda bulunulacak ciddi öneriler ve çareler sunulamamıştır⁸⁸. Örneğin bütün şirketlerin millileştirilmesi ve faizsiz bir sisteme geçilmesini Benna şiddetle savunmasına rağmen, bunun neye göre ve hangi sistemle denetime alınacağı, şirketlerin nasıl millileştirileceği, sanayinin nasıl geliştirileceği, paranın nasıl özgülleştirileceği, faizsiz bir düzenin nasıl kurulacağı ve buna benzer ekonomik sistemin pratikte nasıl işleyeceği hakkında detay vermemiş⁸⁹, bu sıkıntıları işgalin gölgesinde nasıl başaracağına somut ve mantıklı bir şekilde izahatlar getirememiştir.

Cemaatini Süveyş Kanalı'ndaki İsmailiyye kentinde kuran Benna, bölgede işgalciler tarafından köle muamelesi gören Mısırlı işçilerin ilgi odağı olmuştur. İşçi tabakası tarafından ilgi odağı olmasının en önemli nedenlerin başında, onları işgale karşı izzetli bir duruş sergilemeleri için eğitmesi ve İslami bilinci onlarda ihya etmesi gelmektedir. Ancak Benna, bunu Hasafiyye tarikatının öğretilerinden yola çıkarak yapmaları gerektiğini, dolayısıyla İngilizler işgalci olsalar dahi onlara barışçıl tutum sergilemenin en doğru yol olduğuna inandığı belirtmiştir⁹⁰. Diğer yandan, misyoner okulların tehlikesine de her zaman dikkat çeken Benna'nın⁹¹ onlardan bir şeyler öğrenmek için istekli olması yine kafa karışıklığına neden olmuştur. Benna hakkındaki bu kafa karışıklığı, onun bu işgalcileri bazen çok tehlikeli bulduğu bazen de

⁸⁷ Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, terc.Salih Uçan, Hicret Yayınları, İstanbul 1977, s. 29, 35-60.

⁸⁸ İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, Ekin Yayınları, İstanbul 2012, s. 214-247.

⁸⁹ Hasan el-Bennâ, *Risaleler*, s. 410-430.

⁹⁰ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 95-97.

⁹¹ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 18-21.

onlarla uzlaşmacı tutum içinde bulunduğu yüzünden olmuştur. Benna bir yandan Mısır'daki şirketlerin millileştirilmesi ve yabancı sermayenin yerini yerli sermayenin alması gerektiğini savunurken⁹², diğer yandan da Batı'nın sermayesinin Mısır'a girmesinden rahatsızlık duymadığını belirtmiştir. Batılılardan nefret etmediklerini ve kendilerine haklarını verdikleri sürece onlarla işbirliği yapabileceklerini açıklayarak onların sermaye ve kapitallerine Mısır halkının ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir⁹³. İşgalcilerin verdiği maddi yardımları da almakta bir beis olmadığını savunmuş, bunun aslında Mısır'ın parası olduğu için helal olduğunu belirterek bu tavrıyla fihhi bir meseleyi de düzelttiğini açıklamıştır⁹⁴.

Doğrusu işgalciler hususunda yeni bir fihhi anlayış ortaya koyan Benna, yabancı şirketlerde çalışmanın ve onlardan maaş almanın bir sakıncası olmadığına değinmiş, yabancıların rahatsızlık duyduğu muhafazakar kişileri de görevlerinden uzaklaştırarak bu hassasiyetini her fırsatta ortaya koymuştur. Öyle ki onun bu hassasiyeti işgalci yabancılar tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanarak cemaatin şubesinin ülke çapında yaygınlaştırılması için hükümete önerilerde bulunulmuştur⁹⁵.

Benna'nın siyasete girmek için hazırlıklar yaptığı dönemde Louis Faunos adlı Hristiyan kendisine siyasi müsteşar olarak ataması, İngilizlere barışçıl bir niyet güttüğünü ispatlayarak onların hiddetini azaltmak istediği düşünülse de açıkçası bu tutumu İngilizleri ikna edecek bir manevra olmamış onun seçimlere katılmasına şiddetle karşı çıkmışlardır. Ardından kendisine başyardımcı olarak Hristiyan ve Yunan asıllı Paulo Hristo'yu tayin etmesi de ortamın gerginliğini azaltmadığı gibi hükümet ve muhalefetin alay konusu haline gelmiştir⁹⁶.

Bütün bu manevraların fayda vermediğini gören Benna, II. Dünya Savaşı esnasında İngilizlere karşı Almanya ve İtalya'yı destekleyerek bu tutumuyla İngiliz işgalinden kurtulacağını umut etmiştir. Ancak her iki tarafın da işgalci olduğunu göz ardı ederek bir işgalden diğer bir işgale girme ihtimalini görmemesi hem cemaatin bazı kesimi tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmış hem de İngilizlere rahatsızlık vermekten başka bir fayda elde edememiştir⁹⁷.

⁹² Hasan el-Benna, *Risaleler*, s. 422.

⁹³ Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 166, 182.

⁹⁴ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 56, 83.

⁹⁵ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 77-79.

⁹⁶ Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevga'l-Hurûf*, s. 104; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=أمنة_من_التربية_الحضارية_عند_الإمام_البنّا erişim tarihi: 02/10/2014; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_البنّا_وأقباط_مصر erişim tarihi: 02/10/2014.

⁹⁷ Bagrat Seyranyan, *el-Vefd-u ve'l-İhvânu'l-Muslimûn*, s. 44.

Bu hoşnutsuz cenahın eleştirilerine kulak tıkayan Benna, II. Dünya savaşı başladığı zaman işgal aleyhine direniş göstermek isteyen devrimci ihvanı da uyararak henüz uygun vaktin gelmediğini hatırlatıp eylemlerinden vazgeçirmişti⁹⁸. Ancak bu uygun vaktin hangi şartlara göre belirleneceği hususu her zaman muğlak kalmıştır. Belki de bunu hükümete ve saraya bir iyi niyet gösterisi olarak yapmıştır. Ancak bu iyi niyet gösterisini o kadar abartmıştır ki, II. Dünya Savaşı esnasında hükümetin İngiltere'yi desteklemesini mazur gördüğünü açıklamıştır. Hatta bu iyi niyetini taçlandırmak istercesine İngilizlere ittifak çağrısında bulunmuştur. İngiltere'nin Mısır'a güvenerek bağımsızlığını vermesi dahilinde, Mısırlıların da onunla birlikte her savaşa gireceklerini ve kendisine savaş boyunca sınırları koruması için imkan verebilecekleri mesajlarını onlara iletmıştır⁹⁹.

Benna oldukça romantik ve ütopyik olan bu sözleriyle ya cemaate olan İngiliz baskılarını hafifletmek istemiştir, ya da hükümetin sempatisini kazanarak en azından onun hışmından kurtulmak istemiştir. Ancak bu tutumuyla cemaatin radikal kesiminin hışmına uğramaktan kaçamayan Benna¹⁰⁰ aynı zamanda da el-Velâ ve'l-Berâ¹⁰¹ hükmüne de ters olan bir tutum sergilemiştir. Bağımsızlıklarını, Müslüman olmayan üstelik işgalci bir ülke ile dost olma koşuluna bağlayan Benna, bu ittifakın fıkhi yönünü göz ardı etmiştir.

Cemaat içi fikirsel ayrılıkların en büyüğü de işte tam da bu noktada yoğunlaşmıştır. Bu tutumuna tepkiler olmuş, hatta onu öldürmek için bile teşebbüsler olmuştur¹⁰². Nezir gazetesinin sahibi ve cemaatin ileri gelen alimlerinden Mahmud Ebu Zeyd Osmanî ve taraftarları Benna'nın kafirlerle dost olduğunu ve onun hakimiyeti altındaki hükümetlere yarandığını ifade ederek ona sert eleştiriler yapmışlardır¹⁰³.

İbni Teymiyye gibi¹⁰⁴ Seyyid Kutup ta kafirleri dost edinmeyi küfür olarak görmüş ve bu kafirleri dost edinen hükümetleri de kafir olarak görerek bu hükümetlerle ittifak içinde olduğu için cemaatte tutunamamıştır. Ona göre,

⁹⁸ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve'd-Dâ'iyeh*, s. 224.

⁹⁹ Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 142, 143.

¹⁰⁰ Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevge'l-Hurûf*, s. 293.

¹⁰¹ Bu kavramın anlamı ve hükmü şu ayetle sabittir “ *Onlardan birçoğunun, kafirlerle dostluk (el-Velâ) kurduklarını görürsün. Öz benliklerinin onlar için hazırlayıp sunduğu şey gerçekten çok kötüdür! Allah üzerlerine gazap indirmiştir. Azap içinde de onlar sürekli kalacaklardır. Eğer Allah'a peygambere ve ona indirilene inanmış olsalar dı, küfre sapanları dost edinmezlerdi (el-Berâ). Ama onların çoğu sapmışlardır*” Maide /80-81. Ayrıca bkz: İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-İmân*, Dâr-u İbn-i Haldûn, İskenderiyye, s. 18.

¹⁰² Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل..._الإخوان_المسلمين), c.I, erişim tarihi: 13.Ocak.2015, s. 50; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 171.

¹⁰³ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 171.

¹⁰⁴ İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-İmân*, Dâr-u İbn-i Haldûn, İskenderiyye, s. 18.

hükümet cemaatin putudur ve bir Mümin, putların (gayri İslami hükümetler ve kanunları) hakim olduğu topluma iştirak etmemeli ve boyun eğmeyeceğini açıkça haykırmalıdır. Gerçek Müslüman puta tapan toplumdan kesin olarak ayrılmalı ve onların ait olduğu cahiliye sistemini benimsemediğini açıkça dile getirmelidir. Aksi takdirde o kişide cahiliye toplumunun bir parçası olmuş bir müşriktir ve o toplumun organik bir üyesi olarak onun yaşamasına destek olan canlı bir hücredir¹⁰⁵.

Seyyid Kutup el-Velâ ve'l-Berâ hususundaki duruşunu bir adım daha öteye götürerek, sadece düşman Kafirlerle karşı değil, Müslümanlarla barışçıl ve yakın ilişkiler içinde olan gayri Müslümanlara karşı da aynı tutumun sergilenmesini savunmuştur. O bu kararlı tutumunu şu ayetle delillendirmiştir: “*Ey iman edenler, kafirlerden size yakın olanlarla savaşın. Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Bilin ki, Allah takva sahipleriyle beraberdir*”. O, bu emrin sadece Müslümanlarla savaşan ve onların ülkesini gasp eden ya da haklarına tecavüz eden Kafirlerle karşı değil, bilakis Müslümanlarla dostane ilişkiler içinde olan Kafirlerle karşı da takınılması gereken bir tavır olarak görmektedir. Çünkü İslam’ın hareket metodu savunma savaşı değil, duruş ve prensipler metodu üzerine kuruludur¹⁰⁶.

Benna, cemaatin muhafazakar kesimine göre bu prensibin ve duruşun fersah fersah uzağına düşmüş, hatta haneye tecavüz eden İngilizlerle ve onların yönettiği ve hakimiyeti altında olan hükümet ve sarayla dostane ilişkiler içine girmiştir. Ancak, onların bu fıkhi anlayışına karşı kendi fıkhi anlayışını savunan Benna, İngilizlerle ya da hükümetlerle olan dostane ilişkisini zaman kazanmak için¹⁰⁷ bazen takiye¹⁰⁸ olarak bazen de siyasi manevralar olarak tevill etmeye çalışmıştır¹⁰⁹.

Cihad Hususu

Osmanlı hakimiyetinden sonra ilk defa işgalin gerçek yüzüyle tanışan Araplar bu şaşkınlığın ve hayal kırıklığının da verdiği kızgınlıkla İslami söylemleri en keskin olan cemaat ve teşkilatlara yönelmiştir. Her ne kadar Benna hayatı boyunca cihadın savunucusu ve tebliğcisi olsa da, bunu devletin kendilerine verdiği sınırlar dahilinde icra edilmesi gerektiğini cemaatin 1930 anayasasında açıkça belirtmiştir¹¹⁰.

¹⁰⁵ Seyyid Kutup, *İslam Davasının Stratejisi*, Çevr. Akif Nuri, Çığır Yayınları, İstanbul 1977, s. 87, 88, 142.

¹⁰⁶ Seyyid Kutup, *İslam Davasının Stratejisi*, s. 146.

¹⁰⁷ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirât el-tDa’ ve ve el-Dâ’iye*, s. 224.

¹⁰⁸ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana ‘ti ‘t-târîh*, c. II, s. 45.

¹⁰⁹ http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=1946_الإخوان_المسلمون_وحكومة_صدقي_سنة, erişim tarihi: 19.08.2014; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana ‘ti ‘t-târîh*, c.I, s. 365; Enver ‘Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve ‘l-Harakâtu ve ‘l-Cemâ ‘âtu ‘l-İslâmiyye*, c. I, s. 110.

¹¹⁰ Cum ‘a Emîn ‘Abdulaziz, *Bidâyetu ‘t-te’sîs ve ‘t-Ta ‘rif 1928-1938*, s. 95.

Onun cihad risaleleri incelendiğinde kendisinin cihadın anlamını, ne zaman farz olduğunu ve kimlere farz olduğu fikrini net bir şekilde cemaatine başarıyla ulaştırdığı ve buna hazırlık için bedensel ve zihinsel gelişime önem veren izci kamplarında genç nesile eğitim vererek cihadın pratiğe dökülmesi için temel alt yapıyı hazırladığı anlaşılmaktadır. Özellikle de ilk kıblenin bulunduğu Mescidi Aksa'nın işgalinin bir ümmet meselesi haline dönüşmesi, yıllardır Benna'nın dizinin dibinde hamaset hutbeleriyle büyümüş olan İhvanı sabırsızlaştırarak bir şeyler yapmak için fırsat kollar hale getirmiştir.

Ancak Benna'nın işgal meselesinde ya da Filistin meselesinde belirli bir bilince ve kıvama ulaştırdığı oldukça kızgın ve talimatlara hazırlanmış olan ihvanın bekleyişini hiçbir zaman net ve anlaşılabilir bir devrime doğru götürmemesi hayal kırıklığına neden olmuştur. Hükümetin, sarayın ve İngilizlerin bilgisi ve isteği haricindeki cemaatin hiçbir eylemini, yürüyüşünü ve gerilla hareketlerini kabul etmeyen Benna'nın hutbelerindeki hamasete ve kamplardaki eğitimine ters düşen bu boyun eğikliği ve teslimiyeti, yıllarca cihad ile yoğrulmuş ihvanı kızdırmaya başlamıştır. Zamanla bu kızgınlık ihvanın kendi çarelerini kendilerinin bulmalarına neden olarak Benna'dan bağımsız hareket etmelerine neden olmuştur¹¹¹.

Doğrusu Benna'nın bu müphem tutumunun fıkhi ve kelamı boyutunu göz ardı etmek, Benna'yı günah keçisi ilan etmek demektir. Zira egemen düzene karşı koymak ya da zalim sultana karşı ayaklanmayı caiz görmek Sünni ekol anlayışında hiçbir zaman açık ve net olmamıştır. Ehli Sünnetin bazı fıkhi ve kelami kaynakları zalim hükümdara karşı sabrı ve itaati farz kılarken¹¹², hatta Hilafete liyakati tartışmalı olsa dahi mevcut Halifenin yönetimine itaat edilmesi gerektiği ve onun tayin ettiği kadıların verdikleri hükümlerin de bağlayıcı olduğu yer alırken¹¹³, bazı kaynakları bu suskunluğu haram kılmış¹¹⁴ ya da buna susanları ya da destekleyen Müslümanları kafir görmüştür¹¹⁵. Bu birbirinden farklı fetvalar, günümüze kadar süre gelen Sünni buhranının ve doktriner krizin de temelini oluşturmaktadır.

¹¹¹ Ali Aşmâvî, *et-Târîhu's-Sirrî li'l-İhvân*, s. 45.

¹¹² Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, s. 114, 131, 196, 198; Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, çevr. İsmail Bendiderya, Özgün Yayıncılık, İstanbul 1991, s. 43.

¹¹³ M. M. Şerif, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Türcü Baskının Editörü Mustafa Armağan, İnsan Yayınları, İstanbul 1990, s. 308, 311, 314, 316.

¹¹⁴ Mevdudi, *Cihad*, Çevr. Yüksel Durgun, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 13, 19; Seyyid Kutup, *İslam Davasının Stratejisi*, Çevr. Akif Nuri, Çığır Yayınları, İstanbul 1977, s. 149; Eymen el-Zevâhirî, *el-Hasâdu'l-Murr, el-İhvânü'l-Muslimîn fi Sittîn-e 'Âmen*, s. 11; Mevdudi, *Cihad*, s. 11; 'Abdulmunim Munîb, *Murâce'âtu'l-Cihâdiyyîn*, Mektebetu Medbûlî, Kahire 2010, s. 49-53, 117.

¹¹⁵ Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyun Kâdimûn 1928-1994*, s. 438.

Benna'nın konjönktöre göre hareket etmesini sorgulayanların başında Muhammed'in Gençleri ve bazı ileri gelen alimler olmuştur¹¹⁶. Benna'nın başvekili Sukkeri'de bunu sorgulamış 1938 yılında cemaatinin sayısı 12.000'e ulaştığında cihad ilan edeceğini belirten Benna'nın¹¹⁷ istediği her an meydanlarda en az 20.000'i toplayabilmesine rağmen hala neyi beklediğini bilmediklerini sorgulayarak onu kuru gürültü peşinde olmakla ve şov yapmakla suçlamıştır¹¹⁸. Açıkçası Benna, Mısır çapında cemaat lideri olarak büyük nüfuza sahip olduğunu, medyaya hakim olduğunu, halkın ve sokakların nabzını isterse kolaylıkla tutabilecek nüfuza sahip olduğunu ve her kesime ulaşabileceğini¹¹⁹ söylemesine ve cemaatin sayısı 1946 yılında 1.5 milyonu aşmasına rağmen¹²⁰ İslami devrimi hiçbir yerde ve hiçbir şekilde desteklediğini ifade etmediği gibi bilakis bu silahlı devrimin günün birinde yapılırsa bunun asla ihvan tarafından gerçekleştirilmemiş olacağını altını çizmiştir¹²¹. O hükümetleri bu doğal olarak gelişecek olan halk kızgınlıklarının tetikleyeceği devrimden her zaman uyarılmış, gerçek devrimin iman devrimi olduğuna inandıklarını ifade etmiştir. Benna işgal altındaki bir ülkede bile işgalcilerle karşı yürütülen gerilla savaşını haram olarak görüp bunu yapanları tekfir etmiştir¹²².

Filistin meselesinde hamasetli davranan Kaylubiyye vekili Muhammed İzzet'i ve onlarca öğrenciyi cemaatten azleden Benna, Nezir gazetesinin 4. sayısında onları hayalperest olarak nitelemiş ve İslamiyet'e hiçbir şekilde uymayan akidevi bozukluklar yaşadıklarını savunmuştur¹²³. Benna bu cihadın devletin kendilerine verdiği izin dahilinde yapılması gerektiğine inandıklarını ifade etmiş¹²⁴ ve gerçek cihadın tebliğ olduğuna

¹¹⁶ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.I, s. 200-213; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîs ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 392-400.

¹¹⁷ Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Bölüm II, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل.....الإخوان_المسلمين), erişim tarihi: 03.Mart.2014.

¹¹⁸ http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد_السكري; erişim tarihi: 04.02.2012; 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-Sirrî Licemâ'ti'l-İhvânî'l-Muslimîn*, s. 9, 66.

¹¹⁹ Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-Da've ve'd-Dâ'îye*, s. 97-115.

¹²⁰ Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 125.

¹²¹ Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 345.

¹²² Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-Târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-Murr, el-İhvânü'l-Muslimîn fî Sittîn-e 'Âmen*, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetu Feşeli'd-Dîni'l-İslâmî fi'l-'Asri'l-Hadîs ve Buhûsun Uhrâ*, s. 112; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-Tanzîmi'l-Hâs, Dâru'l-İ'tisâm*, Mısır 1407, s. 245.

¹²³ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. I, s. 210; Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162, 166.

¹²⁴ 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-Sirrî Licemâ'ti'l-İhvânî'l-Muslimîn*, s. 9; Richard Michell, *The*

inandığı için kendi yardımcısının ifadesine göre bu toplanılan yardımları Filistin'e göndermeyerek cemaat için harcamıştır¹²⁵. Güç kullanımının da şartları ve zamanı olduğunu belirterek, ihvanın hiçbir zaman devrime sebep olacak şekilde bir güç kullanımında bulunmayacağını tahaahhüd etmiştir¹²⁶.

Cemaatin gerilla timi olarak bilinen silahlı gurubunun 1938 yılında Abdurrahman el-Sindi tarafından kurulduğunu ifade eden cemaatin ileri gelenleri, bunu Mısır'ın akibetinin de bir gün Filistin gibi olmasından korktukları için yaptıklarını ifade etmişlerdir¹²⁷. Bize göre bu kişileri kendi özel cihad timlerini oluşturmaya iten en önemli neden Benna'nın cihadı ciddi ve donanımlı bir projeye eyleme dökmekte her zaman tereddütte kalmasından ya da ertelemesinden dolayı olduğunu düşünmekteyiz. Adeta cemaatin paralel yapısı ve derin devleti olarak Benna'dan habersiz kurulan bu teşkilatın¹²⁸ ülke çapında yaptığı silahlı saldırılar ve suikastler¹²⁹ 15 Kasım 1948 tarihinde bir jipte ele geçirilen ve ihvana ait olduğu anlaşılan askeri mühimmat ve gizli evraklarla birlikte ortaya çıkmış¹³⁰, ardından cemaatin kapatılma kararı çıkarılmıştır¹³¹.

İngilizlere ve onların müttefikleri hükümetlere karşı bu teşkilatın işlediği cinayetlerden ve terörist faaliyetlerden endişe duyan Benna, bu kişilerden cemaatinin ve kendisinin bir ilgisi olmadığını beyan eden “*el-Beyan*” ve “*Onlar Ne Müslüman Kardeşirler Ne De Gerçekte Müslümandırlar*” adlı tekfir bildirisini yayınlamıştır¹³². Bu bildirilerin ardından bildiği bütün

Society of the Muslim Brothers, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Bölüm III, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل..._الإخوان_المسلمين), erişim tarihi: 03.Mart.2014; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-İhvân Fî'l-Muctema'i'l-Mısri 1938-1945*, Dâr el-Tevzî' ve el-Neşr el-İslâmiyye, Kahire 2006. s. 26.

¹²⁵ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.I, s. 174-177.

¹²⁶ Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-İhvân Fî'l-Muctema'i'l-Mısri 1938-1945*,

¹²⁷ Hasan Rûh, 25 'Âmen fî Cemâ'ti'l-İhvân, Dârul'l-İ'tisâm, Kahire 1983, s. 43; Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevg'e'l-Hurûf*, s. 150; 'Âmir Şemmâh, *el-İhvânü'l-Muslimûne fî Sucûn-i ve Mu'tekalât-i Mubârek*, Muesse İkra', Kahire 2010, s. 92.

¹²⁸ Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevg'e'l-Hurûf*, s. 151; Hasan Rûh, 25 'Âmen fî Cemâ'ti'l-İhvân, s. 44-46.

¹²⁹ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.I, s. 487; Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevg'e'l-Hurûf*, s. 152-161.

¹³⁰ Ahmed Adil Kemal, *en-Nugât-u fevg'e'l-Hurûf*, s. 239.

¹³¹ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c.II, s. 19.

¹³² Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162; Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-Târîh*, c.II, s. 58, 75; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Bölüm III, dijital kitap: (http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل..._الإخوان_المسلمين), erişim tarihi: 03.Mart.2014; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-Murr, el-İhvânü'l-Muslimîn fî Sittîn-e 'Âmen*, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu Feşeli'd-Dîni'l-İslâmî fî'l-'Asri'l-Hadîs ve Buhûsun Uhrâ*, s. 112; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-Tanzîmi'l-Hâs*, s. 245.

yöntemleri ve diplomasiyi devreye sokarak hükümetten aman dilemeye çalışırken, kendilerini “Kutsal Savaşçılar” olarak adlandıran bir gurup ihvan hükümete mektup yazarak müridleri olan Benna'nın bu yalvarışlarını reddettiklerini ve onun gibi düşmana karşı yumuşak davranmayacaklarını ve “düşmana düşmanlıkla cevap vereceklerini” bildirerek hükümeti tehdit etmişlerdir¹³³.

Bu tehditlerin ardından öldürülen Benna'nın bu radikal kişiler tarafından öldürüldüğü iddia edilerek ciddi gerekçeler sunulmuş¹³⁴, ancak cemaat bunu her seferinde yalanlamıştır¹³⁵. Bu tekfir bildirimlerinin de Benna tarafından kerhen yazıldığı savunulmuş¹³⁶, ancak Özel Teşkilat mensuplarının Benna'ya neden itaatsiz davrandığı gerekçelendirilememiştir.

Peygamber'in kendi döneminde münafıklar için bile kullanmadığı tekfir fenomeni, ilk defa Haricilerle birlikte ortaya çıkmasına¹³⁷ rağmen, modern çağda Benna ile birlikte ılımlı İslam ve siyasi İslamı daha önce hiç olmadığı kadar keskin çizgilerle birbirinden ayırmıştır. Ancak şu ayrımı yapmak doğru olacaktır. Benna; İbni Teymiyye'nin, Mevdudi'nin ve Seyyid Kutup'un tağut olarak belirlediği kişilerin ölümüne sebep verenleri tekfir ederken, Seyyid Kutup Benna'nın koruması altına aldığı liderleri ve bu liderlerin yönettiği cahiliye toplumlarını tekfir etmiştir. Dolayısıyla Seyyid Kutup Benna'nın yaptığı gibi hakk ve batılı fertlerin şahsiyeti ya da zamanın koşulu ile teşhis ve tayin etmemiştir¹³⁸.

Sonuç

Modernist söylemleriyle klasik sefilikten, öze dönüş çağrısıyla da modernist İslamcılardan ayrıışan Benna, bu ikisi arasında sentez yapmaya çalışmıştır. Bu *Modern Gelenekçilik* çizgisiyle Benna, hem liberal hem de muhafazakar guruplar ve cemiyetler arasında Müslüman Kardeşler Cemaati'nin sivilere bütün kesimlere hitap eden en popüler cemaat olmasını sağlamıştır. Ancak bu orta yol her ne kadar cemaatinin güçlenmesine neden olsa da, zamanla bu sentez çabası ne cemaatinin muhafazakar kesimini memnun etmiş, ne de liberal kesimin ya da hükümetin tam güvenini kazanmasına yardımcı

¹³³ Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. I, s. 139.

¹³⁴ Ahmed Adil Kemal, *en-Nugâtu Fevge'l-Hurûf*, s. 299-300; Ali Aşmâvî, *et-Târîhu'l-Sirrî li'l-İhvân*, s. 21-24, 28; Seti Shanauda, *el-İhvânul-Muslimûn Gatelû Murşidehumu'*ş-Şeyh Hasan el-Benna, I, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=340235>, erişim tarihi: 12/01/2015; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. I, s. 139.

¹³⁵ Mahmud 'Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, c. II, s. 79.

¹³⁶ Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-Târîh*, c.II, s. 203.

¹³⁷ Ahmed Muhammed Ahmed Celî, *Dirâse 'Ani'l-Firag Fî Târîhi'l-Muslimîn*, Merkezu'l-Melik Faysal Li'l-Buhûsi'l-İslâmiyye, Riyad 1986, s. 30-33; R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 58.

¹³⁸ Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-Harakâtu ve'l-Cemâ'âtu'l-İslâmiyye*, c. II, s. 30, 33.

olmamıştır. *Neo-selefilik* olarak adlandırdığımız bu orta yol çabasının yanısıra Benna'nın söylemde radikal olmasına rağmen, eylemde ılımlı tutumlar içinde olması cemaat içi hoşnutsuzlukları tetiklemiş ve parçalanmalara neden olmuştur. Zira, bir cemaat lideri olarak bir yandan klasik fıkha ve selefte olan bağımlılığını her fırsatta dile getirirken Benna'nın bunu pratiğe dökmemesi, cemaatinin zamanın ve mekanın yeniliklerine olan yabancılaşmasını da beraberinde getirerek yukarıdaki sorunların pratikte nasıl bir projeyle çözümlenebileceğine dair somut bir adımı ortaya koymakta başarısız olmasına neden olmuştur. Bu da cemaatin söylemi ve eylemi arasında büyük bir boşluğun doğmasına sebep vermiştir. Bu boşluk cemaat içi hoşnutsuzlukları beraberinde getirerek Benna döneminde büyük parçalanmalara neden olduğu gibi kendi ölümüne de sebep veren silahlı gurupların kanlı protestolarını ve suikast girişimlerini de engellememiştir.

Benna ve taraftarları tarafından savunulan “şartlı ve stratejik ittifaklar” Benna'nın siyasi hayatının ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüştür. Oldukça pragmatist bir lider olan Benna bütün ilişkilerini “ne sürekli düşmanlık, ne de sürekli dostluk” çizgisi üzerine kurmuştur. Hayatı boyunca radikal söylemlerde olanları cemaatin bünyesinde barındırmaktan çekinen Benna, ölmeden önce yayınladığı tekfir bildirisıyla bir tek cemaatini değil, Müslümanları da ılımlı ve siyasi Müslümanlar olarak ikiye ayırarak günümüze kadar sürecek olan doktriner krizin de temellerini atmıştır.

Bize göre Benna'nın tekfir manevrasının en ironik yanı, kendi yetiştirdiği gençleri kafir ilan etmesidir. Benna'dan bu itirafı alan hükümet, bununla yıllarca peşinden koştuğu ve cemaat için kullanmak istediği “terörist mührünü” de Benna'nın elinden hiç zorlanmadan almıştır. Üstelik bu suikastleri Benna'nın aşıladığı direniş öğretisinin de verdiği amacı güderek icra eden ihvan, “kafir” damgasını yiyerek neye uğradığını şaşırmış cemaat hiç olmadığı kadar parçalanmıştır. Diğer yandan Benna da hiç olmadığı kadar siyasi İslam çizgisinden geri adım atmış ve cihat başta olmak üzere İslamlaşmış bir devlet modelinden ve vaatlerinden vazgeçerek topyekün ideolojisinden de vazgeçerek cemaatin gözünde küçülmüştür. Asıl önemli olan ise, muhafazakar kesimin Hilafet ümidi tuzla buz olmuş, sisteme dahil olarak ya da olmayarak bile olsa sistemle hiçbir şekilde başedilemeyeceği inancı Sünni toplumlarda bir kez daha pekişmiştir. Siyasi meselelerdeki bu haram ve helal çizgisinin net olarak çizilmemesinden kaynaklanan bu buhran, tekfirci gurupları güçlendirerek Sünni buhranı adıyla İslam dünyasının günümüze kadar en büyük sorunu haline gelmiştir.

Benna'nın direniş çizgisini terk ettiğini resmileştiren bu fetvasının altında ezilen cemaat, bunu bertaraf etmek için Benna'nın ölümünün ardından birçok eser kaleme alarak ona radikal bir Müslüman imajını çizmeye özen göstermiştir. Benna'yı olduğundan daha radikal olarak gösterme çabasının

altında yatan en önemli neden ise, Benna'nın tekfir bildirisinin toplumun cemaat hakkındaki olumlu imajına gölge düşürmesidir. Benna'nın taraftarları onun bu uzlaşmacı ve ılımlı imajına bypass yaparak yeniden Mısır çapında en popüler cemaat olabilme arzusu gütmüştür. Bununla daha sonra sorgulanacak olan bu kopuşlarda Benna haklı çıkarılmaya çalışırken, onun siyasi İslam çizgisinde sebat ettiği üzerine kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır. Doğrusu cemaat, Benna'nın estetik geçirmiş imajını ciddi neşriyat yayınlayarak bu konuda oldukça muvaffak olmuştur.

Ancak şuna önemle dikkat edilmelidir ki, Benna'nın uzlaşmacı imajını radikal imajla değiştirmek isteyen bu ihvan radikal cemaatte bulunan ihvan değildir. Çünkü radikal cenahın neredeyse tamamı Benna döneminde cemaatten ya tasfiye edilmiş ya da kendi istekleriyle cemaati terk etmişlerdir. Cemaatten tasfiye edilen radikal ihvandan geriye kalan ılımlı ihvan, Benna'nın ölümünden önce ve sonra Benna'nın sıkı taraftarları olan ve aynı onun gibi uzlaşmacı ihvan cenahıdır.

Her ne kadar bu çabalar Benna'yı radikal bir ihvan imajına geri döndürmekte muvaffak olsa da, cemaat içi kırılmalar ve parçalanmalar günümüzde de devam etmektedir. Bütün bu ihtilafların temelinde iki neden yatmaktadır: Benna'nın otokratik bir lider olması ve siyasi İslam'a yönelik cemaat içi algı farklılığı. Birinci neden cemaatin ilk kopuşlarına neden olmuş, ikinci neden ise o dönemdeki Müslümanları *İlimli Müslümanlar* ve *Siyasi Müslümanlar* olarak ikiye bölmüştür. Bu bölünmeler genel hatlarıyla; şura hususu, Halife/ yöneticinin özellikleri hususu, laiklik ve İslam hukuku arasındaki dengenin nasıl kurulacağı hususu, el-Vela ve el-Bera hususu ve cihad hususunda tecessüm etmiştir.

Bu çalışmada, yukarıdaki hususlarda ne Benna'nın ne de onun uzlaşmacı tutumuna karşı gelen gurupların tek başlarına hatalı olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Zira bu hususlar Peygamber'in ölümüyle birlikte ortaya çıkan ve henüz Sünni fikhında hatları netleşmemiş ve haram-helal çizgisi keskin olarak belirlenmemiş hususlardır. Dolayısıyla bu hususların netleşmemesi her iki tarafı kendi fikhî anlayışında haklı gösterdiği gibi, bu ihtilafların sürekliliği bir takım Müslüman zihniyetlerin genetik yapısında değişikliğe uğrayarak günümüzde tekfirci cemaatlerin bünyesinde hayat bularak Müslüman dünyasını ciddi şekilde tehdit eder hale gelmiştir. Bu yüzden ki, Peygamber'in ölümünün ardından sahabelerin kılıçlarını birbirine karşı doğrultmaları, günümüzdeki tekfirci gurupların bu kılıçları Müslümanlara karşı doğrultmasıyla aynı sebepleri içermektedir. Dolayısıyla Benna dönemindeki bölünmenin sebep ve saiklerinin temelini inmek, günümüzde doktriner kriz haline dönüşen Sünni buhranın yaşayan hücresi haline gelen tekfirci gurupların da ortaya çıkışının saiklerini anlamamıza yardımcı olacağı düşüncesi ve temennisi içindeyiz.

Kaynakça

Kitaplar

‘Abdulmunim Munîb, *Murâce‘âtu’l-Cihâdiyyîn*, Mektebetu Medbûlî, Kahire 2010.

‘Abdurrahîm ‘Alî, *el-İhvân el-Muslimûn Kırâe fî el-Meleffât el-Sirriyye*, el-Hey’e’l-Mısriyye’l-‘Âmme li’l-Kitâb, Kahire 2011.

Ahmed Muhammed Ahmed Celî, *Dirâse ‘Ani’l-Firag Fî Târîhi’l-Muslimîn*, Merkezu’l-Melik Faysal Li’l-Buhûsi’l-İslâmiyye, Riyad 1986.

Ahmed Sukkeri, “Keyfe İnzelega Hasan el-Benna fî Davetihî”, *Cerîdetu Savtu’l-Umme*, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد-السكري, erişim tarihi: 11.03.2012.

Ali Abdurrâzık, *el-İslâm ve Usûlu’l-hukm*, Beyrut 1999.

Ali Aşmâvî, *et-Târîhu’l-Sirrî li’l-İhvân*, Merkez İbn Haldun li el-Dirâsât, Kahire 2006.

‘Âmir Şemmâh, *el-İhvânü’l-Muslimûne fî Sucûn-i ve Mu‘tekalât-i Mubârek*, Muesse İkra’, Kahire 2010.

Bagrât Seyranyan, *el-Vefd-u ve’l-İhvânü’l-Muslimûn*, Tercemehû Beşîr el-Sibâ’î, Dâr-u Âzâl li’t-Tibâ’ati, Beyrut 1986.

Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, Çevr. İhsan Toker, Ekin Yayınları, İstanbul 2012.

Cemâl el-Bennâ, *Mes’ûliyetü Feşeli’d-Dîni’l-İslâmî fî’l-‘Asri’l-Hadîs ve Buhûsun Uhrâ*, Dâr el-Fikr el-İslâmî, Kahire 1994,

Cum‘a Emîn Abdulazîz, *Bidayetu’t-Te’sîs 1928-1938*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye, Kahire 2003.

_____, *el-İhvân ve el-‘Âlemu’l-İslâmî 1938-1945*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye Kahire 2007.

_____, *el-İhvân-u ve’l-Muctema’i’l-Mısri ve’d-Duvelî 1928-1938*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye Kahire 2003.

_____, *Devru’l-İhvân Fî’l-Muctema’i’l-Mısri 1938-1945*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye Kahire 2006.

_____, *Merhaletu’t-Tekvîn 1938-1943*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye, Kahire 2005.

_____, *Merhaletu’t-Tekvîn 1943-1945*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye, Kahire 2005.

_____, *Zurûfu’n-Neş’eti ve Şahsiyyeti’l-İmâmi’l-Muessis*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye, Kahire 2002.

Enver ‘Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve’l-Harakâtu ve’l-Cemâ‘âtu’l-İslâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000.

Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, çevr. İsmail Bendiderya, Özgün Yayıncılık, İstanbul 1991.

Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, PDF, web sitesi: http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/____.html, erişim tarihi: 20.09.2012.

_____, *Muzekkirâtu’d-Da‘ve ve’d-Dâ‘iye*, Dâru’t-Tevzî‘ ve’n-Neşri’l-İslâmiyye, Kahire 2001.

- _____, *Risaleler*, Çeviri Mehmet Akbaş, Nida Yayınları, İstanbul 2013.
- Hasan Rûh, *25 'Amen fî Cemâ'ti'l-İhvân*, Dâru'l-İ'tisâm, Kahire 1983.
- Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyun Kâdimûn 1928-1994*, Merkeze'l-Mahrûse li'l-Buhûs, Kahire 1995.
- İbn Haldun, *el-Mukaddime*, c II, Haggagahû Abdullah Muhammed Dervîş, Dâru'l-Belhî, Kahire 2004.
- İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-İmân*, Dâr-u İbn-i Haldûn, İskenderiyye.
- İbrahim el-Beyyûmî Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, Ekin Yayınları, İstanbul 2012.
- İbrâhîm Gâ'ûd, *Omer el-Tilmisânî Şâhiden 'Alâ'l-'Asr*, Dâr el-Muhtâr, Kahire 1983.
- Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât-u Lord Kielran 1934-1946*, II, Edit. Trefor E. Evans, Çevr. Abdurrauf Ahmed 'Amr, el-Hey'e el-Mısıriyye, Kahire 1995.
- Kuran-ı Kerim, Diyanet Baskısı, İstanbul 2002.
- Mahmud Abdulhalim, *Ahdâsun Sana'ti't-târîh*, cI, Dâru'd-Da've, İskenderiyye 1985.
- Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-Tanzîmi'l-Hâs*, Dâru'l-İ'tisâm, Mısır 1407.
- Mevdudî, *Cihad*, Çevr. Yüksel Durgun, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1992.
- M. M. Şerif, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Türcü Baskının Editörü Mustafa Armağan, İnsan Yayınları, İstanbul 1990.
- Muhammed Kutup, *Lâ Ye'tüne Bimislihî*, Dâru'ş-Şurûg, Kahire 2002.
- Muhsin Muhammed, *Men Gatele Hasan el-Bennâ*, Dâru'ş-Şurûg, Kahire 1987.
- R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, Çevr. Muhammed Karalanoğlu, İlke Yayınları İstanbul 2003.
- Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Oxford University Press, London 1969, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Râce'ahû Fâruk 'Affî, dijital kitap:
(http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل...الإخوان_المسلمين),
erişim tarihi: 03.Mart.2014.
- Sâmih Necîb, *el-İhvânû'l-Muslimûn*, Merkezi Dirâsâtî'l-İştirâkiyye, Kahire 2006.
- Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-Ma'bed*, Dâru'n-Nahda Mısır, Kahire 2012.
- Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-Muslimûn Gatelû Murşidehumu'ş-Şeyh Hasan el-Benna*, I, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=340235>, erişim tarihi: 12/01/2015.
- Seyyid b. Kutub, *Da'vetu'l-İhvân el-Muslimîn ve 'Abgariyyetu Binâ'e Cemâ'atuhâ*, el-Zehrâ li el-A'lâm el-'Arabî, Kahire 1989.
- _____, *Hel Nahnu Muslimûn*, Dâru'ş-Şurûg, Kahire 2008.
- _____, *İslam Davasının Stratejisi*, Çevr. Akif Nuri, Çağır Yayınları, İstanbul 1977.
- _____, *İslam Düşüncesi*, Çevr. Akif Nuri, Çağır Yayınları, İstanbul 1979.
- _____, *Yoldaki İşaretler*, Çevr. Salih Uçan, Hicret Yayınları, İstanbul 1977.
- Seyyid Yusuf, *Hasan el-Bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, Merkezi'l-Mahrûse, Kahire

1994.

Tarik el-Bişrî, *el-Hareke's-siyâsiyye fî Mısır 1945-1952*, Dâr el-Şurûk, Kahire, 2002.

WEB SİTELERİ

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>

الإخوان_المسلمون_والعلاقة_بالقصر_والحكومات, erişim tarihi: 02.09.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>

الإخوان_المسلمون_وحكومة_صدقي_سنة_1946, erişim tarihi: 19.08.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>

أمثلة_من_التربية_الحضارية_عند_الإمام_البناء, erişim tarihi: 02/10/2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>تاريخ_الإخوان_في_محافظة_الإسماعيلية, erişim tarihi: 05.09.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>حسن_البناء_وأقباط_مصر, erişim tarihi:02.10.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>عبدالحكيم_عابدين, erişim tarihi: 11.09.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>عمر_التلمساني_شاهدا_على_العصر, erişim tarihi: 09.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>فتنة_أحمد_السكري, erişim tarihi: 15.12.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=>

قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014.